

Mahlakuu
8. päiv
2021

Nummör
7 (485)

Leht mass 0,50 €

UMĀ LEHT

V A N A - V Ö R O M A A R A H V A U M A N K E E L E N L E H T

Elleri Kalle piirivellist võrokõisist ja setodõst

Kae lk 2

Kultuuriministri Oti Anneli tege suurõ jao ministritüüd Võromaalt

Kae lk 3

Mille ei massa vanna- kurja vällä kutsu

Kae lk 4

PILT VÕRO ELÄJIDE VAROPAIGA NÄOVIHUST.

Kass Vello Võro eläjide varopaigan.

Seldilidse varopaigast

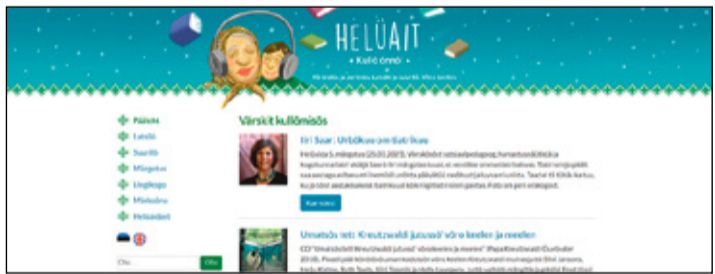
Om kuulda, et nüüd, ku väläst-puult koto seltsi otsi ei lubata, pruukva pallo inemise võimalust tuvva seldsiline kodo. Nii om mõni eläjide varopaik kogoni peris tühäs jäänu.

Varjupaikade MTÜ Võro varopaiga juhataja Rehemetsa Relika üteli, et viimäside nädälidse joosul om huvi näide kostiliidsi vasta tötöstõ kasunu. Ülepää om aasta algusõst pääle

Võro varopaiga eläjist vahtsõ kodo löüdnü 22 kassikõist ja säidse pinni.

Kassikõisi, kiä hääd perre-miist uutva, omgi näil parhilla kats: Vello ja Jasper. Pildi pääle jäi näist Vello – üts vällä-nagemise poolõst kül harilik, a väega sõbralik kass. Kiäl huvi nellä jalaga seldsilidse löüdmise vasta nõssi, tuul mass kaia Võro varopaiga postituisi Facebookin.

KABUNA KAILE

Aasta Helüaita!

Aasta iist sai avaligus interneti-kodoleht helüait.ee, kost saa kullõlda esisugumast võrokeel-ist matõrjaali. Midä om aastaga valmis jõutu ja määndse plaani omma edesi, seletäs kodolehe tegemise vidäjä LAANO TRIINU.

«Aastak aigu om nüüd olnu olõman Helüait, kotus, kon om võrokeelilist kullõmist rohkõmb, ku kongi muial varramba om olnu. Helüait om keskendünü taa hää matõrjaali, võrokeelidse kirändüse ja perimüse ja ka tõlkõtekste kokkõrjamisõlõ ja sisselugõmisõlõ. Periselt om jo nii, et võro keele ja kirändüse ja ka perimüse huviliidsi hulk om kasunu, a samal aol kasus ka noidõ hulk, kiä kaibasõ, et esi lukõ om rassõ ja aigu om veidi. Joba aastak aigu omgi säändsile murrilõ lahendus olõman: Helüaita saat jo kullõlda telefonist vai arvu-tist. Panõt mängmä ja kullõt tervõsekõnni aigu, ütistranspordin vai kodotoimõnduisi teten.

UL

Edimädsel aastal olõmi haardnu siist ja säält asju, mis omma kergete kätte saia vai joba olõman vai midä kiäki om soovitanu. Kokko om korjunu hulga hääd matõrjaali: kasvai mõnõ näüte Eesti kirändusklassikast, nigu Kõivu Madisõ «Kähri kerko man Pekril», Kauksi Ülle luulõ ja romaan «Paat» ja Kaplinski Jaani luulõtusõ. Ja muidoki mitmõ hää tõlkõteksti Eesti kirändusklassikast, nigu Lutsu Oskari «Nukitsamiis» ja Ravva Eno «Sipsik».

Seo aasta alostusõn teimi kats vahtsõ rubriiki: «Märgõtus» (kuuntüün Uma Lehega) ja «Lingikogo». No olõmi märknü, määndse autori Helüaidan viil kimmale võinu olla, et olõs esinduslik kogo võro kirändüst. Järekkõrran uutvagi teedäolõva edimädsõ võrokeelidse luulõtusõ Oldekopilt ja Raidaru Volli, Kaalepi Aini, Holtsi Leila, Saarõ Evari, Ruitlasõ Olavi, Contra, Ilvesse Aapo looming.»

UL

Võro keele Näoviho-rühmän 10 000 liigõt

RAHMANI JAN

Ütismeediäplatvormin Facebook om rühmän «Võro kiil» joba päätt 10 000 huvilidsõ.

«Huvi Näoviho võro keele rühmä vasta näütäs muidoki huvi võro keele vasta.» seletäs rühmä vidäjä Jüvä Sullõv. Viil om rühmä suur nummõr timä meelest märk tuust, et seo ilma aigu eläse pallo võrokõsõ ja võro keele huvilidsõ suurõ jao umast elõst ütismeediän.

Jüvä Sullõv om tähele pandnu, et suurõs om võro keele rühm kasunu teno võro-kiilsile meemele, nalapiltele, miä omma üle ilma moodun. Tä löüd, et kammandaminõ

LUIGA KRISTJANI KOKKOSÄET PILT.

Näoviho-rühmä «Võro kiil» kaasõpilt.

säändse suurõ rühmäga ei olõki väega rassõ, selle et tego om süämele lähkü teemaga, midä hää vabal aol tõtsõtõmpi tõie vaihõletetä. Päälegi andva ütismeediän kõik, kiä säält midägi tegevä, ütitsehe asja uma pannusõ.

Üts küländ teküs rühmän ütlenlütjõ om Murgü Marje Krabi kandist. Midä timä säält rühmäst löüd ja midä sinnä kirotas? «Võro keele grupist lövvä põnõvid asju, näütüses artikli tuu kotsilõ, et võro kiil om iks

erälde kiil, mitte murrõ. Häid ütlemiisi, juttõ vanast aost. Esi saada sinnä naldu ja elun juhtunuid põnõvid asju, et tõisil kah midägi naarda ollu. Seol hädälidsel aol võinu jo mõni asi suu naarulõ kisku.»

Oodõtas Hurda-preemiä kandidaatõ

Viil mõni päiv, kooni 14. mahlakuuni saa esitã Hurda Jakobi rahvuskultuuri avvohinna kandidaatõ. Timahava suvõl andas seo avvohinna välilã 30. kõrd ja avvohinna saajit om kats: ütõ, kiä silmä paistnu ummi tegemisiiga Põlva maakunnan, ja tõõnõ, kiä üle Eesti silmä paistnu.

Kandidaatõ saa esitã egäüts, tuujaos tulõ saata Põlva rahvaharidusõ seltsile (Kesk 16, 63308 Põlva, vai e-postiga polva.rhs@mail.ee) vaban vormin kiri. Teedüst saa telefoni 5190 4396 päält.

Käü võrokiilne Viki-peediä artiklivõistlus

Artiklivõistlust «Kesk- ja Hummogu-Euruupa kevväi» peetäs 2021. aastagal võro Vikipeediän edimäst kõrda. Võistlus om hää võimalus võrokeelilist vapa võrgõentsüklopeediät inemisiile tutvusta ja kutsu näid ütõn lüümä – Vikipeediät saa egäüts tävvendä.

Võistlust peetäs kooni 31. lehekuu päävni. Parõmbilõ kirotajilõ omma vällä pantu avvohinna. Avvohinnafond om 500 eurot.

Võistlusõlõ oodõtas inemisi kirotama vahtsit artikliid Võroma, Kesk- ja Hummogu-Euruupa maiõ, näide kultuuri, poliitiga, ütiskunna, aoluu ja täämbädse päävä kotsilõ. Võistlust peetäs kõrraga mitmõl maal ja mitmõn keelen.

Ligemb teedüs aadrõsi https://fiu-vro.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Artiklivõistlus_CEE_kevvai_2021 päält.

LEONHARD WEISS

“ÜTINE RÕÕM EHTÄMISEST!”

LEONHARD WEISS OÜ om Baltimäijõ ja Skandinaavian ütõ kõvõmb tehnilidse infrastruktuuri tegejä. Olõmi osa 1900. aastagal luudu perreettevõttõ LEONHARD WEISS grupist ja olõmi kimmäs partnõr mi tüütäjilõ ja kundõdõlõ. Mi päämõtõ om: „Tundkõ rõõmu ehitämisest kuun LEONHARD WEISSIGA.“

Oodami umma miiskunda manõ ELEKTRIKKÕ

- **Elektrigu tüü om tetä** elektri ehitüs- ja huuldamisõ töid kundõ elektripaigun. Päämidselt omma nuu alajaama-, kaabl-, kilbi- ja õhulinitüü. Ku olõt esierälidselt vikõs, võimi Sullõ anda mehhanisme ja tüürühmä juhtmisõ.
- **Mi teemi tüüd ku ütõ miiskund** ja kõnõlõmi päält võro keele ka eesti ja/vai vinne keelen.
- **Mi miiskunnaliikmil omma** jaotusvõrgu elektrigu 4. tasõmõ kutsetunniskiri vai A-volitunniskiri ja õigusõ lülitã keskpingõt. Mi mõistami lukõ skeeme, olõmi kõrraperälidse, kõrraligu ja täpsä. Suurõmba jao tüüaost teemi värskin õhun välätüüd. Ja viil - meil omma B-katõgooria juhuluu, et olla õigõl aol õigõ paiga pääl. Kandidiirõmisõ man and Sullõ parõmbusõ keskpingõ muhvõdõ tegemise tunniskiri.
- **Mi umalt puult pakumi Sullõ** püsüvã ja vaeldust täüs tüüd rahvusvahõlidsõn ettevõttõn ja võimalust tetã tüüd ütõn uma ala parõmbidõ spetsõega. Toemi Su spõrditegemist ja annami võimalusõ kõrraperälidselt umma tervüst kontrolli. Olõmi Sullõ toes, ku taha tummi tiidmiisi tävvendã ja edesi jõuda. Välõnpuul tüüaigu saami tüüselsiisõiga kokko, et viitã aigu hään seltskunna.
- **Tüükotus om Võrol.** Mi pääkontor om Talnan, a harukontori Võrol, Tarton, Villändin, Pärnun ja Tapal.
- **Ku taha teedüst manõ,** küsü piirkunnajahi Zoludevõ Argo käest telefoni 512 9590 päält. Võta miika ühendust telefoniga vai kirotõ ee.personal@leonhard-weiss.com

Tulõ, mi oodami Sinno umma miiskunda!

www.leonhard-weiss.ee

Abi tulõ egäle esimuudu

KINDMA MAIMU

Mul om üts ummamuudu sugulanõ. Päält säitsmekümnene vanaherrä Jaan, kellega om siin ilman imelikkõ asju juhtunu. Mõnõst imelikumbast tii ma juttu.

Umal aol lõpõf Jaan EPA, opsõ maaparandajas. Tä oll kõva pillimiis, jahi- ja kalamiis, võtsõ naasõ, sai kats last. Kõik olõs olnu häste, a tervüs nakaś jo aiksalõ jukõrdama. Käve vaesõgõnõ arstõ piten. Üts arst üteli, et hädä om kopsu man, tõnõ, et süä om vilets. Es saa api tohtridõ, selgelenägijä, ei muidu tarku käest.

Jaan oll jo ligi viiskümmend vana, ku tüüasjun läts üle nurmõ, kohe olli posti otast elektritraadi maha sadanu. Jo es panõ tä noid tähele ja kopõrd jalgupiten traatõ sisse. Nii käve tsähmäh är ja Jaan oll ilma mõistusõlda pikäle. Önnõs jõudsõ sinnä elektri-mehe. Jaanilõ kutsuti abi ja nii jäi tälle elu sisse.

Tuul meelemõistusõlda olnul aol oll tä tõispuulsõn är käünü. Sääll olli tälle vastatulu vanaimä ja vanaesä ja viil tutvud, sõpru ja sugu-

REIMANNI HILDEGARDI TSEHKENDÜS

laisi. Kõik olnu väega rõõmsa, vanaimä oll esiki tandsnu. Jaan oll mõtõlnu, et kõik om illus ja hääh, a mille imä es tulõ tälle vasta. Kos sös imä om? Jaan otusst solvunult, et immä es näe ja siitä ei jää. Ja heräsigi üles. Arst oll ütelnu: miis, sa pääsist

viimätsel minutil.

A mille es tulõ imä pojaalõ vasta? Selle, et imä oll jo viil elun!

Tõnõ «eksam» oll kotun keldren elektri juhtmit parandõn. Sös oll päsamine rutõmbalõ, et õigõl aol juhtu naabrimii

appi. Önnõ haigõmajan pidi tükku aigu olõma – süä es naka kõrraligult tüüle.

Ütskõrd hummuku päält sängüst tulõkit oll olukõrd nii halv, et Jaanil oll mõtõ: nüüd om minek käen. Ja sös hõigas tä suurõ heluga, et ku arsti ei avida, jummal kah ei avida, või ainult kurat avita.

Äkki tull kurat magamistarõ suurõ piigli sisse: oll nigu hirmsa suurõ hüdsimusta pulli pää, silmä vereväh, suu vatunõ, ja mõrisi kõva heluga, et midä miis timä käest taht. Jaan oll hirmust kangõ ja es olõ mõistnu midägi muud, ku nakanu meisapalvõt lugõma. Kurat oll viil mõrisnü ja nakanu nigu väiksempäs jäämäh. Sös oll Jaani sällä takast valgus paistnu, valgusõ sisse ilmu maani valgõn rüün naistõrahvas ja üteli, et ärku peläkü inämb midägi, tä om kaitsõingli. Aigupiten kattõ kuju är. Tuu aoga oll ka kurat kaonu.

Kats nädälit es julgu Jaan magamistarõ minnäh. Sös tull naanõ sanatooriumist tagasi, elu läts jälleki juundõ.

Para võtt Jaan vahel süämeitsilgakõisi ja eläs peris kõbusalt edesi.

Parm tsuskas

Nalapidiga tsuskas ütiskunda mõnõst hellembast kotussõst Rõugõ Rebäse külä miis VARUSTINI ANDRES, tunnõt ka nimega PARM.

Unõjutt

Mu ammunõ tutva Peterburi külle alt kõnõf umast elust mullõ üte ilusa loo. Miis esi oll pinne trener, aga pidäsi ka tõisi luumõ. Laudan oll täl kats ränkä pulli, kel varsti lihuniku manu asja. Sinnäni asi es jõva: ütspäiv olli varga kohal ja kui peremiis jaolõ sai, oll veri vällä lastu. Miis jõusõ vaivalta naha maha tõmmada, ku pidi äriasjun är minemäh. Täl läts küländ kaua aigu ja kui tagasi jõusõ, olli pulli poginal vaklu täüs.

Miis ai tikutopsi vaklu täüs ja vei tutvõ kalamehele. Kas

kiäki tiid, pallu om Tartun kalamehi? Tuu nummõr tulõsi korrutada saaga, sis viil «veneläse koefitsiendiga» (küländ võimas asi) ja võiolla viil «blokaadi koefitsiendiga». Küländ soliidne nummõr tulõ, tollõ numbri nimi om Turg. Miis ai kokku suurõ uniku tikutopse ja varsti oll katõ pulli raha koon. Vaklu aga muudkui vingõrd ja pulli tasusiva kuhjaga är.

Nii. Pulle peremiis jäi kõvastõ plussi. Kalamehe kah es kurda, unik kallu ja hääh tunnõ süämen jäie hulgas aos miilde. Ütsiku kala jäie kah plussi, näil õnnistu vagõl konksu küllest är varasta.

Peris varga es saa midägi. Kas kiäki sai viil midägi? Mu arust om tollõ loo (tõtõstõ sündünü) kõgõ võimsamp pluss tuu tiidmine, et kõgõlõ kaemalda om maailman siski olõman määnegi õiglus, miä aig-aolt võidulõ päsese.

Midä om meil tuu tiidmise-ga päälē nakada? Suurt mitte midägi, ainult õdakult võinu tuud miilde tulõtada, kui päivä om viltu vedänü ja uni ei taha tulla. Ma olõ kimmäs, et uni tulõ parembalõ ja järgmine päiv võit mõnõgi viltulännü asja õigõs aia. Tenu vaklulõ.

PULGA JAAN

Maolda nali

Mõni nali om nii maolda, et aja peris naardma. Toimõndaja om üte säändse siia vällä valinu.

Rahvaluulõkorjaja haanimē puul

Ütskõrd trehväs nuur naistõrahvas, rahvaluulõkorjaja, haanimē poolõ. Tuu kõnõf egäsugumast vana-ao tarkust ja vei lõpus külälidse moro päälē ringkäügile.

Ku tsõõr ümbre valduis sai tettüs, küsse haanimiis tütärlatsõlt: «A kas sa tiiat, mille ma kõrdagi kura jalaga viilumpi es astu?» Tütärlats mõtõf, et tiiaei, mis vanarahvatarkus tuu jäl om, ku haanimiis lõpus vällä prahvat: «Mul om kura seerigu seen mulk!»

Tossu Tilda pajatus

Poliitigu suka

Ku Eesti riik oll vahtõst luudu, oll elu viil küländ vaenõ. Kinkal päälēnakkamist rohkõmb, naki tassakõstõ äri ajama. Sis tekkü edimädsē turismitalu kah. Poliitiku, kes küländ sakõstõ maakundõ piten sõidi, tahtõ liina võõrastõmaju asõmõl üüd turismitalunõlla – ilosa luudusõ, värski õhu ja kimmäh kõtutävve peräst. Nii astõ üttele Haani turismitalu üttele üüs sisse tuuaignõ pääministri Kallasõ Siim uma kaaskunnaga.

Ku seltskund hummogu är oll lännü, avast talopernanõ, et poliitik om suka maaha

unõhtanu. Tä mõskõ nuu ilosalõ är ja jäi uutma, kunas näile perrä tuldias. A es tulõ kiäki. Imä andsõ sis suka pojaalõ, kes oll suurõ kasvu mõnõtõistaastanõ maupoiss. Talongõga ostõdu suka olli ammu är kulunu vai väikus jäänü.

Ilosa suka, arvada, et vällämaisõ, herätõ külä pääl tähelepandmist. Nii üts ku tõõnõ küsse: «Kost sait?» Poiskõnõ kitf vastusõs: «Naa omma Kallasõ Siimu suka. Siim esi kinkse uma suka mullõ.» Poiss oll tunnõt vigurivant. Tuuperäst oll egäüte uma asi, kas timä juttu usku vai mitte.

TOSSU TILDA

Muda Mari pajatus

Kilplus eläs edesi

Ma kuuli raadiost, et Eestimaa lupa põhisäädüs ull olla. Nii omma kilplasõ jäl ümbre käümäh naanu. Ku papa Kreutzwald umal aol näist jutu kirja pand, sös jo olli säändse ummamuudu inemise olõmah.

Ma arva, et kilplasõ omma ki nuu, kiä kõnõlõsõ, et saivsa esi mõtlõmisõ iist. Et ku säädüisi ei täüdä ja tõisi inemiisiga ei arvõsta, sös olõt uma pääga mõtlõja. Ja ku usut kõrkõ, midä Moõraamat kirotas

vai naabrimii ütles, sös mõtõlõt uma pääga. A et tuu «uma pääga mõtlõminõ» avitas häste koroonat lakja kanda, toda nuu kilplasõ ei usu. Vehkvä lippõga ja üttele, et mask ei lasõ kõnõlda ja takistas sõnavabahust. Nä tiia-i esi kah, midä tahtva. Ütspäiv üttele, et valitsus ei olõ midägi ette võtnu, ja tõnõ päiv ei täüdä noidki piirangit.

Kilplaisi multikat näüdäti üle tükü ao telekast. Ja kae imeht, näil kõigil olli musta kaabu pääh. Vast selle, et tuu viimänegi tarkus minemäh ei lindasi.

MUDA MARI

Latsilõ

Vastus saada' üte nädäli joosul meiliaadrõssi päälē latsinukk@umaleht.ee vai postiga: Uma Leht, Tartu 48, 65609 Võro.

Vastussõ mano panõ' kirja uma nimi, vannus ja kimmähe ka postiaadrõs.

Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit välläandit.

Latsinukka tugõva' Võro instituut ja Võro selts VKKF.

Mineväh kõrra vastus: U ja L.

Avvohinna saava' PÕLDOJA ANETE (9) Tartost ja PERVE PÄRTEL (10) Liiva küläst.

Egän rian om üts sõna ülevarvo. Noist, miä ei passi' ritta, tulõ kokko üts üteli. Mäane?

- sügüsene, keväjäne, talvinõ, suvinõ, keväjäl
- maasik, mustik, omma', vavvõrn, kurõmari
- suvõ, kõllanõ, verrev, pihlõnõ, valgõ
- tetä', pitä', olla', minnäh', silmä'
- illos, näläne, otav, a, kallis
- pää, silm, kõrv, põlv, talvõ, jalg
- pedäjäh', kuusõ', jalajäh', hamba', paiu'

KIVI PEEP 65!

Soovimi juubilarilõ õnnõ.

Veletütär perrega ja veli

Triin, olõmi toes Sullõ seol kurval aol, ku saatad är uma kalli esä

LAANE HELMUTI

Võro Instituudi rahvas

